HÂTİM-İ ESÂM

Hatim dedi ki: Altıncı faydam: İnsanlara baktım. Birbirlerinin mallarına, mevkilerine ve ilimlerine göz dikerek, fırka fırka, parti parti ayrılarak, birbirlerine düşmanlık ettiklerini gördüm ve şu âyet-i kerîmeyi düşündüm: “Sizin düşmanınız şeytandır. Ya’nî sizi, Allah yolundan, müslümanlıktan ayırmak için uğraşanlardır. Bunları düşman biliniz!” Kur’ân-ı kerîmin doğru söylediğini bildim ve şeytanı ve onun gibi müslümanlarla uğraşanları düşman bilip, sözlerine aldanmadım, onlara uymadım. Onların tapındıklarına tapmadım. Allahü teâlânın emirlerine itaat ettim. Ehl-i sünnet âlimlerinin gösterdiği yoldan ayrılmadım. Kurtuluş yolunun, doğru yolun, yalnız Ehl-i sünnet yolu olduğuna inandım. Nitekim, Allahü teâlâ: “Ey Âdemoğulları! Şeytana tapmayınız. O sizin en belli düşmanınızdır, diye sizden söz almadım mı idi, bana itaat, ibâdet ediniz! Kurtuluş yolu, ancak budur.” Onun için müslümanları aldatmağa uğraşanları dinlemedim. Muhammed aleyhisselâmın yolunu gösteren Ehl-i sünnet âlimlerinin

kitaplarından ayrılmadım deyince, Şakîk; ne güzel yapmışsın ve ne güzel söylüyorsun, yedinci faydayı da söyle dedi.

Hatim dedi ki: Yedinci faydam: İnsanlara baktım. Gördüm ki, herkes yiyip içmek, para kazanmak için uğraşıyor. Bu yüzden haram ve şüpheli şeyleri de alıyorlar ve zillete, hakaretlere katlanıyorlar. Şu âyet-i kerîmeyi düşündüm. “Allahü teâlâ tarafından rızkı gönderilmeyen yeryüzünde bir canlı yoktur.” Kur’ân-ı kerîmin Allah kelâmı olduğunu ve elbette doğru olduğunu ve o canlılardan biri olduğumu bildim. Rızkımı göndereceğine söz verdiğine, elbette göndereceğine güvenerek, O’nun emrettiği gibi çalıştım deyince; Şakîk, ne iyi yapmışsın ve ne iyi söylüyorsun, sekizinci faydayı da söyle! dedi.

Hatim, dedi ki, sekizinci faydam: İnsanlara baktım. Herkesin, bir kimseye veya birşeye güvendiğini, sırtını ona dayadığını gördüm. Ba’zıları altınlarına, mal ve mülküne ba’zıları san’atına ve kazancına, ba’zıları mevki ve rütbelerine, ba’zıları da kendi gibi bir insana güveniyor. Sonra şu âyet-i kerîmeyi düşündüm: “Allahü teâlâ, yalnız kendisine güvenenlerin her zaman imdâdına yetişir.” Her zaman ve her işimde yalnız Allahü teâlâya güvendim. O emrettiği için çalıştım, sebeblere yapıştım. Fakat yalnız O’na güvendim. O’ndan istedim ve O’ndan bekledim.

Şakîk bu sözleri işitince, yâ Hatim! Allahü teâlâ, her işinde imdâdına yetişsin! Hazreti Musa’nın Tevrâtına, Hazreti Îsâ’nın İncîline, Hazreti Davud’un Zebûruna ve Hazreti Muhammed aleyhisselâmın Kur’ân-ı kerîmine baktım. Bu dört kitabın bu sekiz temel üzerinde bulunduğunu gördüm. Bu sekiz esâsı ezberleyip bunlara uyanlar, hayatlarını bunların üzerine kuranlar, bu dört kitaba uymuş, emirlerini yapmış olurlar dedi.

Rebâh bin el-Hirevî şöyle anlatır: Îsâ bin Yûsuf bir mecliste konuşan Hâtim-i Esâm’a uğradı ve şöyle sordu: “Ey Hatim! Sen namazını güzel kılıyor musun?” Hatim, “Evet” dedi. O, “Nasıl kılıyorsun?” diye sordu. Hatim şöyle buyurdu: “Emre uyuyorum, korku ile yürüyorum, niyetle giriyorum, büyük bilip tekbir alıyorum, tertil ve tefekkürle okuyorum, huşû’ ile rükû’ ediyorum, tevâzu ile secde ediyorum, tam teşehhüd içinde oturuyorum, sünnete göre selâm veriyorum ve selâmı Allaha hâs kılarak veriyorum. Namazımın kabûl olunmayacağından korkarak, korkuyla nefsime dönüyorum. Ölmek kadar onu muhafaza ediciyim.” Bunun üzerine Îsâ bin Yûsuf: “Sen namazını güzel kılıyorsun” buyurdu.”

Bir adam, Hâtim’e tevekkül hakkında sordu, o da tevekkülün dört hasletten ibâret olduğunu söyledi; “Rızkımı, başkasının yiyemiyeceğini bildim ve nefsim buna mutmain oldu. Allahü teâlânın herşeyi gördüğünü bildim ve onun için devamlı haya ettim.”

Birgün Belh’deki meclisinde; “Yâ Rabbî! Bu meclistekilerden bugün kim günah işlemiş, kimin defteri siyah olmuş, kim günaha cesâret etmiş ise onu bağışla” dedi. Orada mezar açıp, devamlı kefenleri soyan birisi vardı. Gece olunca, eskisi gibi kabristana gitti. Bir mezarı açarken mezarın içinden, “Utanmaz mısın ki, Esâm’ın huzûrunda bağışlandın ve şimdi aynı günahı işlersin” sesini duydu. Kalktı ve Hâtim’in huzûruna geldi. Başından geçenleri anlattı ve tövbe etti.

Kendisi anlatır: “Harbteydim. Bir düşman beni yakaladı, öldürmek için yere yatırdı. Kalbim onunla hiç meşgûl olmadı. Allahü teâlânın, hakkımdaki hükmünün ne olacağını bekliyordum. O ise belinden bıçağı çıkarmakla meşgûlken, nereden geldiğini görmediğim bir ok geldi, onu öldürdü. Adam üstümden yana yıkıldı ve ben de kurtuldum.”

Muhammed Râzî anlatır? “Senelerce Hâtim-i Esâm’ın hizmetinde bulundum. Sadece bir kere hariç, hiç kızdığını görmedim. O da, pazardan geçerken bir bakkâl talebesini yakalamış, “Malımı alıp yedin, parasını ver” diyordu. Hatim bunu görünce, “Ey Efendi! Biraz yardımcı ol, borcunu ödemesi için biraz mühlet tanı” dedi. Fakat bakkâl, “Olmaz” diye

dayattı. Bunun üzerine çok sinirlenen Hâtim-i Esâm, yanında taşıdığı havlusunu yere vurdu. Bir anda pazarın ortası altınla doldu. Hâtim-i Esâm bakkâla: “Alacağın ne kadarsa onu al, fazlasını alma, sonra elin kurur” dedi. Bakkâl alacağını aldı: Fakat para hırsından biraz daha almaya kalkınca derhal eli kurudu ve çolak oldu.

Şöyle naklederler: “Birisi birgün Hâtim-i Esâm’ı evine da’vet etmişti. Fakat o bunu kabûl etmemişti. Israr edince ona: “Gelirim ama, üç şartım var. Nereye istersem oraya otururum, istediğimi yerim. Ne dersem onu yapacaksınız” dedi. Adam kabûl etti. Hâtim-i Esâm da’vet edenin evine gitti ve ayakkabıların konulduğu yere oturdu. Senin yerin orası değil dediklerinde, “Ben önceden şart koştum” dedi. Sofra gelince, yanında getirdiği ekmeği çıkarıp yedi. Efendim burdan yiyin dediklerinde, “Ben ne istersem onu yerim diye şart koşmuştum” dedi. Sofra kalktıktan sonra hizmetçiye “Demir tavayı ateşte kızdır getir” dedi. Hizmetçi söyleneni yaptı. Hâtim-i Esâm demir tavanın içine ayağını koydu ve “Somun yedim” dedi. Sonra oradakilere “Yarın Kıyâmet günü yaptığınız her işten ve yediğiniz her şeyden Allahü teâlânın sizden hesap soracağına inanıyor musunuz?” diye sorunca oradakiler “Evet” dediler. “Diyelim ki, burası Arasat meydanı, her biriniz sırayla gelip şu tavaya ayağınızı koyarak, burada yediklerinizin hesabını veriniz.” dedi. Bunun üzerine oradakiler, “Buna gücümüz yetmez” dediler. “Yarın kıyâmet günü Allahü teâlâya nasıl cevap vereceksiniz. Arasat meydanının kızgın zemini üzerinde nasıl duracaksınız? Halbuki Allahü teâlâ “Her ni’metin şükründen muhakkak sorulacaksınız.” (Tekâsür-8) buyurmaktadır” dedi. Bunun üzerine orada bulunanların hepsi ağlamaya başladılar.”

Kendisi şöyle anlatır: Her sabah şeytan bana vesvese verip şöyle diyor: “Bugün ne yiyeceksin?” Ben de ona “Ölümü” diyorum “Ne giyeceksin?” diyor. Ben de “Kefeni” diyorum. “Nerede yatacaksın?” diyor. Ben de, “Mezarda” diye cevap verince, bana “Sen hiç hoş bir adam değilsin diyor” ve defolup gidiyor.

Birisi Hâtim-i Esâm’a “Nasıl namaz kılarsın?” diye sordu. O da şöyle buyurdu: “Namaz vakti gelince temiz bir kalb ile niyet ederek abdest alırım. Abdest uzuvlarımı yıkar, kalben de tövbe ederim. Sonra câmiye giderim. Mescid-i Harâm’ı gözümün önüne getirir, Makâm-ı İbrâhîm’i iki kaş arasında tutar, Cenneti sağımda, Cehennemi solumda, sıratı ayaklarımın altında, can alıcı meleği arkamda düşünür, Kalbimi Allahü teâlâya ısmarlar, sonra ta’zîmle Allahü ekber der, hürmetle kıyam, heybetle kırâat, tevâzuyla rükû’, tazarru ile (kendini alçaltarak) secde, hilm ile cülus (tehıyyattaki oturuş), şükürle selâmı yerine getiririm. Benim namazım böyledir.”

Abdullah Hevvas anlatır: “Hâtim-i Esâm ile beraber hacca gidiyorduk. Yanımızda üçyüzyirmi kişi vardı. Rey şehrine varınca, orada misâfiri seven bir tüccârın evine misâfir olduk. Tüccâr Hâtim-i Esâm’a “Sizden bir ricam var, izin verin, burada bir fıkıh âlimi var. O hastadır, onu ziyâret edeyim” dedi. Hâtim-i Esâm, “Madem fıkıh âlimi hastadır. Ziyâretine ben de gideyim. Fıkıh âliminin yüzüne bakmak ibâdettir” dedi. Hasta olan fıkıh âlimi, Rey şehrinin kadısı Muhammed bin Mukâtil idi. Tüccârla beraber Mukâtil’in evine gittik. Hâtim-i Esâm, evi görünce tefekküre daldı. Sonra, nasıl olur da bir âlimin evi saray gibi olur, dedi. İçeri girince Mukâtil’in çok lüks eşyalar içinde ve çok kıymetli yastıklar üzerinde yattığını gördü. Tüccâr oturdu. Hâtim-i Esâm oturmadı, ayakta durdu. Mukâtil oturmasını isteyince, yine oturmadı. Mukâtil bunun üzerine, “Benden bir isteğin mi var?” dedi. “Evet benim senden bir isteğim var, fakat bunların yanında söyliyemem” dedi. Orada bulunanları dışarı çıkardılar. Hâtim-i Esâm, Mukâtil’e “Bu ilmi nereden öğrendin” dedi. O da, “Bizden öncekiler, bize bildirdiler” dedi. Hâtim-i Esâm, “Kimler size haber verdiler?” dedi. Mukâtil: “Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) Eshâbı” dedi. Hâtim-i Esâm “Yâ Mukâtil, Cebrâil

(aleyhisselâm) Allahü teâlâdan Peygamberimize (aleyhisselâm) getirdi. Resûlullah (aleyhisselâm) Eshâbına öğretti. Eshâb-ı kiram da Tabiîne öğretti. Tabiîn de sana öğretti. Sen Resûlullahın (aleyhisselâm) ve Eshâbından sâlih kimselerin böyle süslü ve güzel evlerde oturduklarını işittin mi? Böyle lüks eşyaları kullandıklarını duydun mu? Peygamberimiz ve Eshâbı böyle yaşamamışlardır. Benim bildiğim âlimler, Peygamber efendimize (aleyhisselâm) ve O'nun Eshâbına tâbi olurlar" dedi ve oradan çıktı.

Hâtim-i Esâm isrâf konusunda çok titiz idi. Bir âlimin çok isrâf ettiğini duydu. Onun evine giderek, "Ben Acemli bir kimseyim, bana dînimi öğret" dedi. "Önce ne öğrenmek istiyorsun?" diye sorunca, Hâtim-i Esâm "Bana abdest almayı öğret" dedi. O zât bütün uzuvlarını sırayla ve üç defa yıkadı. Abdesti tamamlayınca Hâtim-i Esâm "Ben senin huzûrunda bir abdest alayım da, benim yanlışlarımı düzelt" dedi. Hâtim-i Esâm abdest alırken kollarına gelince dörder defa yıkadı. Bunun üzerine o zât "Suyu isrâf ettin" deyince, Hâtim-i Esâm "Ben nerede isrâf ettim?" dedi. O zât da "Kolunu üç kere yıkayacağın yerde dört defa yıkadın" dedi. Hâtim-i Esâm da "Ben bir avuç suyu isrâf ettim. Sen ise çok ve güzel şeyleri isrâf ediyorsun" dedi. O zât anladı ki: Hâtim-i Esâm dîni bilgi öğrenmeye değil, ders vermeye gelmiş. Evine girdi ve kırk gün kimsenin yüzüne bakmadı.

Nükteli ve hikmetli sözler söyleyen Allah dostu Hâtim-i Esâm buyurdu ki: "Dünyâ için üzülmen kötü, âhıret için üzülmen iyidir."

"Kim, dört şeyi doğru olarak yaparsa, Allahın rızâsına kavuşur Allaha bağlılık, tevekkül, ihlâs ve ma'rifet."

"Tövbe, gafletten uyanmak, günahı hatırlamak, Allahü teâlânın lütfunu, hükmünü zikretmektir.

"Tövbekâr dört şeyi yapar: Lisânını gıybetten, yalandan, hasedden, boş sözden korur. Kötü arkadaşlardan ayrılır. Günahını hatırladığı zaman, Allahü teâlâdan haya eder. Ölüme hazırlanır. Böyle olup da Allah'ın rızası dışında iş yapmayan kimseyi, Allahü teâlâ sever. Şeytandan korur ve Cehennemden emîn kılar."

"Tâatin aslı üçtür: Korku, recâ, sevgi Günahın aslı üçtür Kibir, hırs, hased." "Her söz için doğruluk, her doğruluk için iş, her iş için de sabır gerekir."

"Şu beş şey hariç, acele şeytandandır Misâfir geldiğinde yemek yedirmek, ölüyü gömmek, baliğ olan kızı evlendirmek, borcunu ödemek, günah işleyince tövbe etmek."

"Nefsinden dört şey iste: Riyasız olarak iyi bir iş yapmayı, tamahsız olarak almayı, başa kakmadan vermeyi, cimrilik yapmadan yardım etmeyi."

"Zühdün başı Allaha itimâd, ortası sabır, sonu sabırdır."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 91

2) Hilyet-ül-evliyâ cild-8, sh. 73

3) Târîh-i Bağdâd cild-8, sh. 241

4) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 87

5) Nefehât-ül-üns sh. 116

6) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 928, 1013

7) Mir'ât-ul-cinân cild-2, sh. 118

8) Tabakât-ül-kübrâ cild-1 sh. 93

9) Sıfat-üs-safve cild-4, sh. 134

10) Muhtasar fî ahbar'il beşer cild-2, sh. 38

11) Hak Sözün Vesîkaları sh. 316

12) Risâle-i Kuşeyrî sh. 89

13) Keşf-ül-mahcûb sh. 115